

PODKLADY PRE PRÍPRAVU NA (MALÚ) MATURITU Z PREDMETU SLOVENSKÝ JAZYK A LITERATÚRA

Štátny vzdelávací program ISCED 3A (nová koncepcia)

Dokument: Obsahové vzdelávacie štandardy pre gymnáziá a stredné odborné školy
Oblasť: Jazyk a komunikácia, Vyučovacia predmet: Slovenský jazyk a literatúra
Časť: slovenský jazyk; Bratislava 2008

Dokument: ŠVP Slovenský jazyk a literatúra, časť slovenský jazyk, výkonový štandard
1. a 2. ročník gymnázií a stredných odborných škôl

Dokument: ŠVP Výkonový štandard pre gymnáziá a stredné odborné školy, Oblasť: Jazyk
a komunikácia, Vyučovacia predmet: Slovenský jazyk a literatúra pre 3. a 4. ročník
gymnázií a SOŠ, Časť: slovenský jazyk; Bratislava 2009

Dokument: Cieľové požiadavky na vedomosti a zručnosti maturantov zo slovenského jazyka a
literatúry, ŠPÚ, Bratislava 2008

Časť: SLOVENSKÝ JAZYK

1. Cieľové požiadavky zo slovenského jazyka

1. Hľadať, nachádzať, spracovať a vo vlastných jazykových prejavoch využívať informácie.
2. Chápať jazyk ako znak národnej a individuálnej identity, ako prostriedok komunikácie a profesionálnej realizácie človeka a prostriedok vyjadrovania citov a pocitov, ako znakový systém.
3. Vo vlastných jazykových prejavoch dodržiavať pravidlá a požiadavky morfológie, syntaxe, sémantiky, ortografie, ortoepie, využívať bohatstvo lexiky a frazeológie.
4. Charakterizovať jazykové štýly a slohové postupy, vysvetliť uplatnenie slohových postupov v jazykových štýloch, prakticky zvládnuť základné slohové útvary, rozlišovať medzi písanými a hovorenými slohovými útvarmi.
5. Pri tvorbe slohových útvarov postupovať podľa etáp slohotvorného procesu.
6. Pri ústnych slohových útvaroch využiť vedomosti o zvukovej stránke reči, správne artikulovať a spisovne vyslovovať.
7. Výrazne čítať, predniesť text, interpretovať ho, analyzovať využité výrazové prostriedky.
8. Vo vlastných jazykových prejavoch dodržiavať členenie textu podľa požiadaviek textovej syntaxe.

2. Požiadavky na vedomosti zo slovenského jazyka (kurzívou pojmy pre 4. ročník):

Zvuková rovina jazyka a pravopis:

System slovenských hlások, znelostná asimilácia, diakritické znamienka: dve bodky; interpunkčné znamienka: dvojbodka, apostrof, lomka, tri bodky; intonácia: rytmus, kvantita hlások, pauza – fyziologická, významová, vedľajší slovný prízvuk, tempo reči, frázovanie, modulácia hlasu; fonéma – hláska – graféma; samohlásková skupina, *ortografia*, *ortoepia*;

Významová/lexikálna rovina jazyka:

Sémantický trojuholník, lexikálny význam slova – gramatický význam slova; nárečové slová, odborné názvy/termíny, básnické slová, opozitá, homonymá, prekladový slovník, terminologický slovník, jadro

slovnej zásoby, slovná zásoba národného jazyka – individuálna slovná zásoba: aktívna slovná zásoba – pasívna slovná zásoba; expresívne slová: pejoratíva, vulgarizmy; neologizmy; tvorenie slov: skracovaním, značky, skratkové slová; internacionalizácia, obohacovanie slovnej zásoby prenášaním významu;

Tvarová/morfologická rovina jazyka:

gramatický tvar, menné gramatické kategórie, (stupeň), plnovýznamové – neplnovýznamové slovné druhy; vetnočlenská platnosť slovných druhov; singulár, plurál, nominatív, genitív, datív, akuzatív, vokatív, lokál, inštrumentál, vzor – kuli, gazdiná; druhy zámen: zvrtné – základné, privlastňovacie, vymedzovacie, neurčité; druhy čísloviek – skupinové; slovesné gramatické kategórie: rod, historický prítom, prechodník, prítom, neplnovýznamové slovesá: sponové, modálne, fázové; činnosť – stavové slovesá, rod – činný, trpný; prirad'ovacie spojky: zlučovacie, stupňovacie, vylučovacie, odporovacie, podrad'ovacie;

Skladobná/syntaktická rovina:

vety podľa modálnosti; hlavné vetné členy; vetný základ – slovesný, neslovesný; rozvíjacie vetné členy; predmet: priamy, nepriamy; doplnok; určovací sklad, prirad'ovací sklad; polovetná konštrukcia – s prechodníkom, s prítom, s neurčitkom; jednoduché súvetie – prirad'ovacie, podrad'ovacie; prirad'ovacie súvetie: zlučovacie, stupňovacie, odporovacie, vylučovacie; podrad'ovacie súvetie: vedľajšia veta: prísudková, podmetová, predmetová, príslovková: miestna, časová, príčinná, spôsobová; prívlastková, doplnková; zložené súvetie; slovosled – významový, gramatický a rytmický činiteľ; konektory; nadvetná/textová syntax; titulok; vetosled;

Sloh:

klúčové slová; charakteristika osoby – priama, nepriama; beletrizovaný životopis; úvahový slohový postup; fázy tvorenia prejavu; *mimojazykové prostriedky*; *gestika, proxemika*; *príležitostné prejavy: slávnostné otvorenie podujatia; náučný prejav: prednáška, referát; agitačný prejav: politická reč, súdna reč; prezentácia prejavu*; štýlotvorné činitele: téma, autor, situácia, funkcia, adresát; slohotvorný proces; slohové útvary/žánre: žiadosť, dotazník, objednávka, potvrdenie, informačný leták, predtlač – zápisnica, splnomocnenie; analýza textu: obsah textu, forma textu, autorský zámer; súvislé texty – nesúvislé texty; diskusný príspevok; slohový útvar, žáner; *hybridizácia jazykových štýlov, slohových postupov, slohových útvarov*; *kontext, interpretácia textu, spoločné a rozdielne znaky textov*

Jazykoveda:

fonetika a fonológia; morfológia, lexikológia; syntax, štylistika

Jazyk a reč:

jazyk, jazykový znak, jazykový systém, reč, funkcie jazyka: dorozumievacia/komunikatívna, estetická, poznávací/kognitívna; *národný jazyk, cieľový jazyk, cudzí jazyk, úradný (štátny jazyk) jazyk, jazyky národnostných menšín, indoeurópsky prajazyk, indoeurópske jazyky, staroslovienčina, slovanské jazyky: východoslovanské, západoslovanské, južnoslovanské; jazyková norma, kodifikácia spisovného jazyka, A. Bernolák – kultúrna západoslovenčina; L. Štúr – stredoslovenské nárečie, štúrovčina; M. Hattala; platné kodifikačné príručky*

Učenie sa:

projekt – príprava, realizácia, prezentácia; dedukcia, indukcia, komparácia, analýza, syntéza, analógia

Práca s informáciami:

informácia, klúčové slová, vedľajšia informácia v texte, zdroje informácií: titulok, marginálie, resumé, anotácia, abstrakt, bibliografia, bibliografický záznam, menný a vecný register, masmediálne komunikačné prostriedky, poznámky pod čiarou, vysvetlivky; spôsoby spracovania informácií:

osnova z prečítaného alebo počutého textu, tézy; citácia: presná, voľná, parafráza; *požiadavky slovenskej štátnej normy na vybrané písomnosti administratívneho štýlu; propagácia, propaganda, agitácia, dezinformácia*

Jazyková kultúra: jazyková norma, spoločenské zásady jazykovej komunikácie

Komunikácia: komunikácia: verbálna, neverbálna; devalvujúca komunikácia; druhy otázok

3. Učebné osnovy a vzdelávací štandard pre gymnáziá

1. časť (1. a 2. ročník)

Jazykoveda. Komunikácia. Zvuková rovina jazyka.

- systém slovenských hlások
- fonetika, fonológia
- samohlásková skupina,
- fonéma, graféma, hláska
- znelostná asimilácia, zásady spodobovania, výslovnosť spoluhláskových skupín
- diakritické znamienka, interpunkčné znamienka
- jazykový systém, podsystemy - jazykové roviny
- jazykové disciplíny, skúmajúce zvukovú a písomnú podobu reči a ich základné jednotky

Jazykoveda. Lexikálna rovina jazyka.

- lexikológia
- sémantický trojuholník (pojem, slovo, predmet)
- lexikálny význam slova, gramatický význam slova, vťahy medzi lexikálnymi významami slov
- slovo a slovná zásoba, systém v slovnej zásobe, internacionalizácia slovnej zásoby
- homonymá, synonymá, antonymá, opozitá, paronymá, polysémia
- lexikografia, slovníky, druhy slovníkov
- slovná zásoba národného jazyka – individuálna slovná zásoba
- aktívna slovná zásoba, pasívna slovná zásoba, jadro slovnej zásoby
- štýlové rozvrstvenie slovnej zásoby podľa príslušnosti k štýlovej vrstve, podľa expresivity, podľa spisovnosti...
- viacslovné pomenovania, združené pomenovania, ustálené slovné spojenia, frazeológia
- zmeny v slovnej zásobe – preberanie slov, zmena významu slova, tvorenie nových slov
- prenášanie významu slov – metafora, metonymia, personifikácia
- obohacovanie slovnej zásoby – tvorenie slov odvodzovaním. Skladaním, skracovaním, skratky, značky, univerbizácia, multiverbizácia
- spôsoby obohacovania slovnej zásoby – prenášaním významu, tvorenie slov skracovaním, značky, skratkové slová

Morfologická rovina jazyka.

- gramatický tvar
- podstatné mená – plnovýznamový slovný druh; vetnočlenská platnosť; vzor: kuli; gazdiná
- menné gramatické kategórie
- singulár, plurál
- nominatív, genitív, datív, akuzatív, vokatív, lokál, inštrumentál
- klasifikácia slovných druhov (plnovýznamové – neplnovýznamové, ohybné – neohybné, s vetnočlenskou platnosťou – bez vetnočlenskej platnosti)
- určenie slovnodruhovej a syntaktickej platnosti slov v texte, uplatňovanie gramatických kategórií
- prídavné mená – plnovýznamový slovný druh; vetnočlenská platnosť
- zámená – plnovýznamový slovný druh; vetnočlenská platnosť; druhy zámen; zvrtné zámená – základné, privlastňovacie; vymedzovacie zámená; neurčité zámená
- číslovky – plnovýznamový slovný druh; vetnočlenská platnosť; druhy čísloviek; skupinové

číslovky

- slovesá – plnovýznamový slovný druh; vetnočlenská platnosť; slovesné gramatické kategórie - rod; čas - historický prítomný; neplnovýznamové slovesá – sponové, modálne, fázové, činnosť, stavové, rod činný, trpný;
- neurčitok, prechodník, prídavné, odlišenie neplnovýznamových slovies v texte
- príslovky – plnovýznamový slovný druh; vetnočlenská platnosť
- predložky – neplnovýznamový slovný druh; vetnočlenská platnosť
- spojky – neplnovýznamový slovný druh; vetnočlenská platnosť; prirad'ovacie – zlučovacie, stupňovacie; vylučovacie, odporovacie, podrad'ovacie
- častice – neplnovýznamový slovný druh; vetnočlenská platnosť
- citoslovci – neplnovýznamový slovný druh; vetnočlenská platnosť

Syntaktická rovina jazyka.

- vety podľa obsahu/modálnosti (oznamovacia, opytovacia, rozkazovacia, želacia, zvolacia)
- hlavné vetné členy; vetný základ – slovesný, neslovesný; rozvíjacie vetné členy – priamy predmet, nepriamy predmet; prístavok, doplnok
- prisudzovací sklad, prirad'ovací sklad; určovací sklad
- polovetná konštrukcia – s prechodníkom, s prídavným, s neurčitkom, transformácia vety na polovetnú konštrukciu
- významový, gramatický a rytmický činiteľ slovosledu
- odchýlky od vetnej stavby – elipsa, vsuvka, využitie v jazykovom prejave, identifikácia v texte
- prirad'ovacie súvetie – zlučovacie, stupňovacie, odporovacie, vylučovacie
- podrad'ovacie súvetie – vedľajšia veta: prísudková, podmetová, predmetová, príslovková miestna, príslovková časová, príslovková príčinná, príslovková spôsobová, prívlastková, doplnková
- zložené súvetie
- určenie druhu prirad'ovacieho a podrad'ovacieho súvetia a druhu vedľajšej vety v texte
- slovosled – významový, gramatický a rytmický činiteľ
- interpunkcia v jednoduchej vete a v súvetí

Nadvetná syntax.

- nadvetná/textová syntax (názov, kapitola, odsek, úvod, jadro, záver)
- titulok

Jazykoveda. Sloh. Komunikácia.

- slohové postupy a slohové útvary (informačný, opisný rozprávací, výkladový/úvahový)
- jazykové štýly (hovorový, náučný, administratívny, publicistický, rečnícky, umelecký)
- transformácia textu z jedného žánru do druhého
- štylistika
- štýlotvorné činitele – téma, autor, situácia, funkcia, adresát
- slohotvorný proces
- analýza textu – obsah textu, forma textu, autorský zámer
- kľúčové slová
- súvislé texty – nesúvislé texty
- efektívna komunikácia
- umelecký opis
- slohové útvary – žiadosť, dotazník, štruktúrovaný životopis, objednávka, potvrdenie, informačný leták, predtlač – prihláška, zápisnica, splnomocnenie
- charakteristika, druhy charakteristiky, priama a nepriama charakteristika
- beletrizovaný životopis
- priama a nepriama charakteristika – charakteristika osoby
- úvahový slohový postup – úvaha
- výkladový slohový postup, výklad

Sloh. Práca s informáciami.

- jazyk, jazykový znak, jazykový systém, reč
- dorozumievacia/komunikatívna funkcia jazyka, estetická funkcia jazyka, poznávacia/kognitívna funkcia jazyka
- text, analýza textu, obsah textu, forma textu, autorský zámer
- kontext
- funkcia prejavu
- súvislé texty, nesúvislé texty, literárne texty, neliterárne texty
- argumentácia
- informácia, vedľajšia informácia v texte, hlavná myšlienka, kľúčové slová
- spôsoby spracovania informácií – presná citácia, voľná citácia, parafráza
- konspekt, osnova z prečítaného alebo počutého textu, tézy
- zdroje informácií – nadpis, titulok, marginálie, resumé, anotácia, abstrakt, bibliografia, bibliografický záznam, menný a vecný register, masmediálne komunikačné prostriedky, poznámky pod čiarou, vysvetlivky

Učenie sa, učebný štýl.

- faktory ovplyvňujúce učenie sa
- efektívne zapamätávanie, kontrola plnenia plánu
- projektovanie vlastnej budúcnosti

2. časť (3. a 4. ročník)

Jazykoveda. Komunikácia. Zvuková rovina jazyka.

- intonácia, pauza – fyziologická, významová
- vedľajší slovný prízvuk
- mimojazykové prostriedky, tempo reči, frázovanie, modulácia hlasu
- ortoepia a ortografia

Jazykoveda. Významová/ lexikálna rovina jazyka.

- nárečové slová
- odborné názvy/termíny
- básnické slová

Tvarová/ morfológická rovina jazyka.

- stupeň (prídavné mená a príslovky)

Nadvetná syntax.

- súdržnosť textu – konektory
- vetosled

Jazykoveda. Sloh. Komunikácia. Sloh a práca s informáciami.

- jazyková norma
- slohový útvar – žáner
- hybridizácia jazykových štýlov, slohových postupov, slohových útvarov
- fázy tvorenia prejavu, prezentácia prejavu
- kontext
- interpretácia textu

- spoločné a rozdielne znaky textov
- logické myšlienkové postupy - dedukcia, indukcia, komparácia, analýza, syntéza, analógia...

Témy, ktoré budú preberané vo 4. ročníku (označené kurzívou)

- *mimojazykové prostriedky – gestika, proxemika*
- *spoločenské zásady jazykovej komunikácie*
- *devalvujúca komunikácia*
- *druhy otázok*
- *rozprávanie s využitím priamej reči (on-forma, ja-forma) ústne i písomne*
- *príležitostné prejavy – slávnostný príhovor/prejav, slávnostné otvorenie podujatia*
- *náučný prejav – prednáška, referát*
- *agitačný prejav – politická reč, súdna reč*
- *diskusný príspevok*
- *interpretácia textu*
- *spoločné a rozdielne znaky textov*
- *spôsoby šírenia informácií - propagácia, propaganda, agitácia, dezinformácia*
- *národný jazyk, cieľový jazyk, cudzí jazyk*
- *úradný (štátny) jazyk, jazyky národnostných menšín*
- *jazyková norma, kodifikácia spisovného jazyka*
- *A. Bernolák – kultúrna západoslovenčina*
- *E. Štúr – stredoslovenské nárečie, štúrovčina*
- *M. Hattala*
- *platné kodifikačné príručky a ich využitie*
- *požiadavky slovenskej štátnej normy na vybrané písomnosti administratívneho štýlu (úradný list)*
- *indoeurópsky prajazyk indoeurópske jazyky*
- *staroslovienčina*
- *slovanské jazyky – východoslovanské, západoslovanské, južnoslovanské*

Učenie sa.

- príprava projektu
- realizácia projektu
- prezentácia projektu
- použitie myšlienkových postupov - dedukcia, indukcia, komparácia, analýza, syntéza, analógia

Časť: LITERATÚRA

1. Cieľové požiadavky z literatúry

Požadované čitateľské a interpretačné zručnosti

1. Reprodukovať a vysvetľovať definície literárnovedných pojmov.
2. Opísať základnú chronológiu a vysvetliť systémovú nadväznosť jednotlivých období vo vývine umenia a umeleckej literatúry.
3. Po myšlienkovú a umeleckú (kompozičnú a štylistickú) stránku analyzovať a interpretovať známy text z umeleckej literatúry.
4. Zaujať vlastné stanovisko k cudzej interpretácii a hodnoteniu literárneho diela.
5. Vysvetliť jednotlivé funkcie umenia a umeleckej literatúry s osobitným dôrazom na ich prepojenosť s hlavnou, estetickou funkciou.
6. Transformovať umelecké literárne texty z jedného literárneho druhu (žánru) do druhého.

2. Požiadavky na vedomosti z literatúry (kurzívou pojmy pre 4. ročník) :

Všeobecné pojmy:

divadelná hra; herec, režisér, dramaturgia; inscenácia;

Literárne obdobia a smery:

staroveká literatúra; stredoveká literatúra; renesančná literatúra; baroková literatúra; klasicizmus; romantizmus; realizmus; naturalizmus; literárna moderna: symbolizmus, impresionizmus; avantgarda: futurizmus, expresionizmus, surrealizmus (nadrealizmus); naturizmus, socialistický realizmus; existencializmus; postmoderna;

Literárne druhy:

epika; spoločenská lyrika; ľúbostná lyrika; reflexívna lyrika; duchovná (náboženská) lyrika; čistá lyrika; lyrika, prírodná lyrika, drama;

Literárne žánre:

novela; román; sonet; komédia (veselohra); epos; sociálny román; psychologický román; tragédia; automatický text; absurdná drama; detektívny román, populárna pieseň; balada; baj; podobenstvo (alegória), poviedka, činohra;

Štruktúra literárneho diela:

príbeh; vonkajšia kompozícia: spev; vševediaci rozprávač; literárna postava; vnútorná kompozícia; kompozičné fázy diela (expozícia, zápleтка, vyvrcholenie, obrat, rozuzlenie); hĺbkové členenie diela: dejový plán (rovina) diela, významový (myšlienkový) plán (rovina) diela; priamy (subjektívny) rozprávač; horizontálne členenie textu: pásmo rozprávača a pásmo postáv; výstup; horizontálne členenie drámy; replika, monológ, dialóg, autorská poznámka; vnútorný monológ; charakterový typ postavy; sociálny typ postavy; autorská štylizácia reality; nespoľahlivý rozprávač; reťazový kompozičný postup; idealizovaný typ postavy; *prúd autorovho vedomia*; retrospektívny kompozičný postup; pointa; chronologický (kronikársky) kompozičný postup;

Štylizácia textu:

anafora; básnické prirovnanie; metafora; metonymia; symbol; epiteton; protiklad (kontrast); humor a hyperbola (zveličenie); asociácia; irónia; satira; zvukomalba;

Metrika:

rytmus; rytmicky neviazaná reč; rým; voľný verš; rytmicky viazaná reč; prerývaný rým.

Požadované vedomosti – autori a diela (kurzívou diela pre 4. ročník):

Poézia:

H. Gavlovič: Valaská škola – vlastný výber
J. Kollár: Predspev zo Slávy dcery
S. Chalupka: Mor ho!
A. Sládkovič: Marína – podľa vlastného výberu
J. Botto: Smrť Jánošíkova
J. Kráľ: Zakliata panna vo Váhu a divný Janko
I. Krasko – vlastný výber
I. Krasko: Nox et solitudo
J. Smrek: Cválajúce dni; vlastný výber
R. Dilong: vlastný výber
M. Válek: Dotyky; vlastný výber
M. Rúfus: Zvony; vlastný výber
J. Urban (vlastný výber)

Próza:

M. Kukučín: Keď báčik z Chochoľova umrie

J. G. Tajovský: Maco Mlieč

B. S. Timrava: Ľapákovci

M. Kukučín: Dom v strain

H. Balzac: Otec Goriot

J. C. Hronský: Jozef Mak

D. Chrobák: Drak sa vracia

A. Bednár: Kolíska

L. Mňačko: Ako chutí moc

D. Dušek: Kuľfor na sny

D. Mitana: Nočné správy

Dráma:

J. Palárik: Dobrodružstvo pri obžinkoch

J. G. Tajovský: Statky-zmätky

I. Bukovčan: Kým kohút nezaspieva

M. Lasica – J. Satinský: Soirée

Inojazyčná literatúra

Sofokles: Antigona

W. Shakespeare: Hamlet

Molière: Lakomec

E. M. Remarque: Na západe nič nového

A. S. Puškin: Kapitánova dcéra

J. D. Salinger: Kto chytá v žite

Prehľad literatúry podľa tematických celkov

Učebné osnovy a vzdelávací štandard - 1. a 2. ročník gymnázia

1. Epická poézia – veršový systém

Epická poézia - rytmus, rytmická zviazanosť reči básne. Sylabický veršový systém. Básnické prirovnanie, anafory, metafora, vonkajšia kompozícia – nadpis, strofa, verš – spev.

Povinní autori a diela:

H. Gavlovič: Valaská škola – vlastný výber;

S. Chalupka: Mor ho!;

J. Botto: Smrť Jánošíkova.

2. Krátka epická próza – poviedka

Próza – rytmicky neviazaná reč. Vonkajšia a vnútorná kompozícia poviedky. Autorská koncepcia literárnych postáv, charakteristika postáv, štylisticko-lexikálna analýza jazyka a jej význam pre estetickú pôsobivosť diela.. Krátka epická próza – povedka, novela, nespoľahlivý rozprávač.

Povinní autori a diela:

M. Kukučín: Keď báčik z Chochoľova umrie;

J. G. Tajovský: Maco Mlieč.

3. Lyrická poézia – metrika

Lyrická poézia – metrika, štylizácia, druhy lyriky, voľný verš, čistá lyrika, asociatívny text, systemizácia. Sylabo-tonický (prízvučný) princíp rytmickej zviazanosti verša. Vyvodenie pojmu stopa. Identifikácia trocheja a daktylu vo veršoch. Pojem metonymia, štylisticko-lexikálna analýza textu.

4. Krátka epická próza – novela

Určenie slohových postupov rozprávanie, opis, úvaha. Vyvodenie chronológie v epickom diele – epický čas. Dejový plán diela, významový (myšlienkový) plán diela. Novela.

Povinný autor:

Timrava: Ľapákovci.

5. Epická poézia – jamb

Epika ako literárny druh. Vyvodenie jambickej stopy. Anakrúza – predrážka. Tvorba jambických veršov s anakrúzou – „nepravý“ jambický verš. Rým. Identifikácia „druhého“, myšlienkového plánu diela.

6. Veľká epická próza – román

Veľká epická próza – román, druhy románu, reťazový kompozičný postup, prúd autorovho vedomia, retrospektívny kompozičný postup, *súčasná veľká epická próza - postmoderna*. Priamy (subjektívny) rozprávač. Horizontálne členenie textu: pásmo rozprávača a pásmo postáv. Monológ, dialóg. Identifikácia vševediaceho a priameho rozprávača. Identifikácia fáz kompozičnej osnovy románu. Vysvetlenie funkcie jazykových prvkov v celkovej myšlienkovvej a estetickvej pôsobnosti diela. Transformácia reči postáv do autorskej reči a autorskej reči do reči postáv.

Povinní autori a diela:

A. S. Puškin: Kapitánova dcéra;

M. Kukučín: Dom v stráni.

7. Lyrická poézia – štylizácia

Symbol ako prostriedok štylizácie básnického textu. Sonet, óda. Rýmová schéma sonetu, štandardný trojstupňový typ vnútornej kompozície sonetu. Kompozícia lyrickej básne. Epiteton. Lyrické posolstvo básne. Interpretácia nálady, emocionálneho zafarbenia básne.

Povinný autor:

I. Krasko – vlastný výber.

A. S. Puškin,

M. J. Lermontov,

J. V. Sládek.

8. Dramatická literatúra – všeobecné otázky

Divadelná hra ako literárna forma. Vonkajšia kompozícia drámy – dejstvo, výstup. Ďalšie horizontálne členenie drámy (dramatická postava, replika, monológ, dialóg, autorská poznámka). Súvisiace pojmy: herec, režisér, dramaturgia. Inscenačné formy: divadelné predstavenie, film, televízna hra, rozhlasová hra. Analýza kompozície dramatického diela (kompozičnej osnovy). Verbalizácia vlastného diváckeho zážitku. Spoločné a odlišné kompozičné vlastnosti divadelnej hry v porovnaní s veršovanou a neveršovanou epikou.

Povinní autori a diela:

W. Shakespeare: Hamlet;

J. G. Tajovský: Statky-zmätky.

9. Epická poézia – časomiera

Vyvodenie rytmického princípu pri striedaní prirodzene dlhých a krátkych slabík, pojem časomiera. Tvorba daktylo-trochejských časomerných veršov (iba na základe prirodzenej dĺžky). Epos. Kompozícia a štylistika antického a klasicistického eposu.

Povinný autor a dielo:

J. Kollár: Predspev zo Slávy dcery.

10. Krátka epická próza – vnútorný monológ

Vnútorný monológ. Fázy vnútornej kompozície v zámych žánrových formách (poviedka, novela). Autorská koncepcia postáv a ich úloha vo významovej rovine umeleckého diela.

11. Lyrická poézia – druhy lyriky

Spoločenská lyrika a ľúbostná lyrika. Básnický protiklad (kontrast), významový paralelizmus. Tvorba veršov s využitím kontrastu a paralelizmu.

Povinní autori a diela:

A. Sládkovič: Marína – podľa vlastného výberu;

I. Krasko – podľa vlastného výberu.

12. Dramatická literatúra – komická dráma

Komédia (veselohra). Fraška. Humor a hyperbola (zveličenie). Charakterový typ postavy. Mofdelová inscenácia vybraných výstupov a scén. Dramatizácia textu humoristickej poviedky. Štylistické prostriedky navodzujúce humorový charakter diela. Fázy kompozičnej osnovy

Povinní autori a diela:

J. Palárik: Zmierenie alebo Dobrodružstvo pri obžinkoch;

Molière: Lakomec.

Učebné osnovy a vzdelávací štandard - 3. a 4. ročník gymnázia

13. Veľká epická próza – druhy románu

Sociálny román a psychologický román. Sociálny typ postavy. ASutorská štylizácia reality. Klasifikácia žánrových foriem a druhov románu. Analýza horizontálnej kompozície diela (kompozičná osnova). Identifikácia druhu rozprávača. Analýza autorskej koncepcie postáv. Štylisticko-lexikálna analýza jazyka a hľadanie funkcie jazykových prvkov.

Povinní autori a diela:

M. Kukučín: Dom v stráni;

J. C. Hronský: Jozef Mak,

E. M. Remarque: Na západe nič nového

14. Krátka epická próza - nespoľahlivý rozprávač

Nespoľahlivý rozprávač. Klasifikácia druhov rozprávača. Začlenenie vnútorného monológu do obsahovej a myšlienkového konceptu diela: vnútorný monológ ako komentár k deju, resp. vnútorný monológ ako reflexia (úvaha). Tvorba krátkej poviedky s využitím vnútorného monológu. Odlíšenie vnútorného monológu od vnútornej repliky postavy.

Povinní autori a diela:

Timrava: Ťapákovci;

J. G. Tajovský: Maco Mlieč;

15. Lyrická poézia – voľný verš

Voľný verš. Identifikácia háhradnýchrytmotvorných činiteľov (opakovacie figúry, medziveršové pauzy, dôrazové vrcholy veršov, rytmizovaná intonácia – frázovanie). Pásmo. Pojmy impresionizmus a senzualizmus v poézii. Reflexívna lyrika, duchovná (náboženská) lyrika. Klasifikácia druhov lyriky. Interpretácia lyrického odkazu básne. V texte básne identifikovať lexikálne, štylistické, kompozičné arytmotvorné prostriedky. Porozumenie básne usporiadať do osnovy a prepracovať do uceleného výkladového textu.

Povinní autori (zbierka podľa vlastného výberu):

J. Smrek, R. Dilong, J. Seifert.

16. Veľká epická próza – reťazový kompozičný postup

Reťazová kompozícia. Oslabená organizácia sujetu v dielach s reťazovou kompozíciou. Porovnanie diel s klasickou (päťfázovou) kompozičnou osnovou a diel s reťazovou kompozičnou osnovou. Charakteristické prvky v epickom diele (prozaickom, básnickom i dramatickom). Rozdiely vdramatickej línii rozprávania pri použití odlišných kompozičných postupov. Lyrizácia štýlu epickej prózy. Lyrizovaná próza. Monumentalizácia (osôb, prírodných javov), idealizácia postáv, animizácia zvierat a vecí, personifikácia v próze. Tvorba umeleckého opisu prírodnej scenérie alebo človeka prostredníctvom jazyka s prvkami lyrizmu (poetizácia).

Povinní autori a diela:

D. Chrobák: Drak sa vracia;
J. C. Hronský: Jozef Mak.

17. Dramatická literatúra - tragická dráma

Tragédia. Antické divadlo a antická tragédia. Jednota nemennosti (miesta), ohraničenosti (času) a (stálosti) charakterov postáv. Klasická kompozícia drámy. Osudovosť ako určujúci princíp dramatickej línie antickej tragédie. Inscenácia scén z určenej tragédie. Návrh režijnej koncepcie hry, návrh dekorácií a kostýmov. Dramatizácia krátkej poviedky s tragickým zameraním.

Povinní autori a diela:

Sofokles: Antígona;

W. Shakespeare: Hamlet;

I. Bukovčan: *Kým kohút nezaspieva.*

18. Lyrická poézia – čistá lyrika

Čistá lyrika (absolútna, neintencionálna lyrika) a zvukomalba. Voľné priradovanie lyrických pasáží. Interpretácia významovo (sémanticky) otvorených lyrických básní. Lexikálne, štylistické, kompozičné a rytmotvorné činitele. Prezentácia polytematickej a neintencionálnej básne. Štylisticko-lexikálna a zvuková analýza textu, vyvodenie lyrického posolstva diela priamo z jazyka básne.

Povinní autori (zbierka podľa vlastného výberu):

I. Krasko, R. Dilong.

19. Netradičná epická próza – prúd autorovho vedomia

Hlbinná psychológia. Asociácia. Prúd autorovho vedomia, bezsujetová próza. Analýza horizontálnej kompozičnej štruktúry diela. Identifikácia druhu rozprávača. Princíp neurčitosti v rozprávaní, identifikácia výrazových prostriedkov, na ktorých je neurčitosť vybudovaná. Identifikácia segmentov, ktoré obsahovo súvisia, ale sú umiestnené bez časovej a logickej súvislosti. Koncepcia non-realistických, bizarných a nadprirodzených postáv či netradičných rozprávačov. Dejový plán textu, významový plán textu. Esteticko-spoločenský prínos diela. Hodnotenie diela.

Povinní autori a diela:

D. Dušek: *Kufor na sny.*

20. Lyrická poézia – automatický text

Asociatívny básnický text, automatický text. Expresívnosť, básnická slovná hračka, eufónia (ľubozvučnosť). Optická báseň, kaligram. Vytvorenie optických textov na základe analógie medzi obsahom textu a priestorovým stvárnením. Asociatívnosť ako vedomé alebo podvedomé radenie segmentov básnickej výpovede, logické, vecné, citové alebo zvukové väzby medzi týmito segmentmi. Princíp vzniku automatického textu.

Povinní autori (zbierka podľa vlastného výberu):

R. Dilong.

21. Dramatická literatúra – absurdná dráma

Nonsens, gag, pointa. Slovná hračka ako prostriedok humoru a satiry. Absurdná dráma, absurdné divadlo. Irónia. „Absolútne anekdoty“, zmysel ich pointy. Interpretácia absurdných dramatických textov. Identifikácia logických zlomov medzi replikami ako prostriedku štruktúry absurdnej drámy. Určenie funkcie jednotlivých jazykových prostriedkov vzhľadom na myšlienkové posolstvo. Návrh režijnej koncepcie inscenovania hry. Dramatická úprava absolútnej anekdoty na jednoaktovku.

Povinní autori a dielo:

M. Lasica – J. Satinský: *Soirée.*

22. Veľká epická próza – retrospektívny kompozičný postup

Retrospektívny kompozičný postup. Zobrazenie kompozície pomocou plošných modelov. Význam narúšania epickej chronológie, spätosť kompozičnej organizácie sujetu s dejovou, estetickou a myšlienkovou stránkou diela. Analýza kompozičnej osnovy, zobrazenie nechronologického usporiadania kompozičných jednotiek diela plošným modelom. Identifikácia rozprávača. Hodnotenie

diela a) s ohľadom na autorský zámer a dobový (skupinový) umelecko-estetický program, b) z hľadiska hodnotovej orientácie čitateľa, c) vo svetle spoločenskej tradície.

Povinní autori a diela:

A. Bednár: Kolíska;

L. Mňačko: Ako chutí moc;

J. D. Salinger: Kto chytá v žite.

23. Súčasná lyrická poézia

Interpretácia básne a jej individuálne vyjadrenie formou hlasného čítania. Zvuková, lexikálna, syntaktická a štylistická analýzy veršov. Poplárna pieseň.

Povinní autori (zbierka podľa vlastného výberu):

M. Válek: Dotyky

M. Rúfus: Zvony..

24. Súčasná epická próza – postmoderna

Postmoderna. Palimpsest a persifláž. Satira ako štylistický jav a žáner. Klasifikácia žánrových foriem epiky. Identifikácia kompozície, deformácia epického času a chronológie. Štylisticko-lexikálna analýza diela, identifikácia prvkov absurdnosti a nonsensu v sujete. Imaginatívny prístup autora k časovým a priestorovým súvislostiam. Parafrazovanie ustálených a všeobecne známych spôsobov vyjadrovania predchádzajúcich autorov (médií, vedeckých diel). Prvky štylistického nonsensu, alogickosti, ironickej hyperboly.

25. Súčasná epická próza – fantastická a sci-fi próza

Vedecko-fantastická próza. Identifikácia kompozície diela, deformácie epického času a priestoru v rámci diela. Komparácia kompozície ľudovej rozprávky, mýty, starovekého eposu a fantastickej literatúry. Komparácia koncepcie postáv a deja. Fantastický cestopis ako predchodca sci-fi literatúry. Utopistické a globalistické tendencie sci-fi literatúry. Moderné technológie v sci-fi literatúre, sci-fi a fantastická literatúry v počítačových hrách.

26. Súčasná epická próza – detektívny román

Detektívny román, Špecifická kompozícia románu s tajomstvom, vplyv sociálneho a psychologického románu na detektívku: motivácia zločinu a motivácia boja proti nemu. Určenie druhu rozprávača. Identifikácia druhého, významového plánu v detektívke, posúdenie problému etiky v tejto žánrovej forme.

27. Všeobecné otázky literatúry

Vyvodenie pojmu text. Literatúra, vecná literatúra, odborná a populárno-náučná literatúra. Umelecká literatúra, jej estetická a poznávacíafunkcia. Estetický zážitok. Literatúra a umenie. Definícia poézie a prózy z hľadiska rytmickej organizácie reči. Pojmy fantastická a vedeckotechnická literatúra a ich zaradenie do systému literatúra. Literatúra faktu. Ústne texty (ústne šírená slovesnosť) a písané texty.

28. Dejiny umenia a umeleckej literatúry

Grécka antická literatúra, rímska antická literatúra, kresťanská a rytierska literatúra, renesancia, barok, klasicizmus, romantizmus, realizmus, moderna a avantgarda, povojnové obnovenie naratívnej a intencionálnej prózy.